

Aplikovaná analogická metoda

Následující názorná ukázka Spenglerovy analogické metody pochází ze druhého svazku knihy *Zánik Západu*, ze čtvrté kapitoly o státu. Překlad udělal Milan Váňa a byl publikován v roce 2010 v nakladatelství Academia (s. 620-630).

Tím byl naplněn vstup do věku obřích bojů, v němž se dnes nacházíme. Je to přechod od napoleonismu k caesarismu, obecný vývojový stupeň o rozsahu minimálně dvou staletí, který lze prokázat ve všech kulturách. Číňané jej nazývají čan-kuo, doba válčících států (480-230 př. Kr., antika zhruba 300 až 50 př. Kr.). Na počátku se počítá sedm velmocí, které nejprve neplánovitě, potom se stále jasnějším zřetelem na nevyhnutelný konečný výsledek vstoupily do tohoto těsného sledu příšerných válek a revolucí. O sto let později je jich ještě pět, roku 441 př. Kr. se panovník dynastie Čou stává chovancem státu „východního vévody“, a tím zbytek země, kterou vlastnil, mizí z dalších dějin. Současně začíná rychlý vzestup římského státu Čchin na nefilosofickém severozápadě, který rozšiřuje svůj vliv na západ a na jih přes Tibet a Jünnan a v širokém oblouku obchvacuje zbylý svět států. Střed protivníků tvoří královská říše Čchu na taoistickém jihu, odkud čínská civilizace pomalu proniká do tehdy ještě málo známých zemí na druhém břehu této velké řeky. Je to vskutku protiklad jako mezi římanstvím a helénismem, tam tvrdá a jasná vůle k moci, zde sklon k snění a vylepšování světa. V letech 368-320 př. Kr. (v antice zhruba doba druhé punské války) se boj stupňuje k nepřerušnému zápasu celého čínského světa, s masovými vojsky, která popuzovala obyvatelstvo až do nejkrajnějšího vypětí. „Spojenci, jejichž země byly desetkrát větší než země Čchin, marně převálcovali milion lidí. Čchin měla stále ještě připravené rezervy. Od počátku až do konce padl milion mužů,“ píše S'-ma-čchien. Su-čchin, nejprve kancléř říše Čchin, který potom jako stoupenec ideje spolku národů (hoh-cung) přešel k protivníkům, vytvořil dvě velké koalice (333 a 321 př. Kr.), které se v prvních bitvách zhroutily na vnitřní nejednotnosti. Jeho velký protivník, kancléř Čang-ji, rozhodný imperialista, byl roku 311 př. Kr. blízko toho, aby čínský státní svět dovedl k dobrovolnému podrobení, když jedna změna na trůnu zmařila jeho kombinaci. Roku 294 př. Kr. začínají polní tažení vojevůdce Pe-ki. Pod dojmem jeho vítězství přijímá král říše Čchin mystický císařský titul z bájných dob, čímž vyjadřuje nárok na světovládu, a ihned jej napodobuje vládce říše Čchi na

východě. Tím začíná druhé maximum rozhodných bojů. Počet samostatných států se stále zmenšuje. Roku 255 př. Kr. mizí i domovský stát Konfucia a Lua a roku 249 př. Kr. nachází svůj konec dynastie Čou. Roku 246 př. Kr. se mocný Wang-čeng jako třináctiletý chlapec stává císařem říše Čchin a s podporou svého kancléře Lui-šia, čínského Maecenata, provádí konečný boj, v němž se poslední protivník, říše Čchu, roku 241 př. Kr. odvážila posledního útoku. Roku 221 př. Kr. jako faktický samovládce přijal titul Š' (Augustus). To je počátek čínského císařství.

Žádný věk neukazuje světodějnou alternativu tak zřetelně jako věk válčících států: alternativu velké formy nebo velké moci jednotlivce. V témže stupni, jak nacionální národy přestávají být politicky v stavu, rostou možnosti pro energického soukromníka, který je politicky tvůrčí, který chce mít za každou cenu moc a silou svého zjevu se stává osudem celých národů a kultur. Události byly podle formy bez předpokladů. Na místo jisté tradice, která může postrádat génia, protože je sama kosmickou silou v nejvyšší potenci, nastupuje nyní náhoda velkých lidí faktů; náhoda jejich vzestupu dovede slabý národ jako makedonský přes noc do čela událostí a náhoda jeho smrti může svět z osobně upevněného řádu přivést do chaosu, jak ukazuje zavraždění Caesara.

To se projevilo již dříve v kritických přechodných dobách. Epocha frondy, Ming-ču, první tyranie, kdy se bojovalo o formu, uvedla pokaždé řadu velkých postav, jež přerostly všechny meze nějakého úřadu. Obrat od kultury k civilizaci probíhá ještě jednou v napoleonismu. S tímto napoleonismem, který uvádí věk nepodmíněné dějinné beztvorosti, začíná vlastní doba rozkvětu velkých jednotlivců, jež pro nás světovou válkou dospěla téměř k svému vrcholu. V antice k tomu došlo v osobě Hannibala, který ve jménu helénismu, k němuž vnitřně patřil, zahájil boj proti Římu, protože zcela antický helénistický východ pochopil smysl té hodiny příliš pozdě nebo vůbec. S jeho zánikem začíná ona hrdá řada, která vede od obou Scipionů přes Aemilia Paula, Flaminia, Catony, Gracchy, Maria a Sullu k Pompeiovi, Caesarovi a Augustovi. Jim odpovídá onen sled státníků a vojevůdců v Číně válčících států, kteří se shromažďují tam kolem Říma, zde kolem říše Čchin. Při neporozumění, s jakým se pojednává politická stránka čínských dějin, se označují jako sofisté. Byli i jimi, ale v tom smyslu, jako byli vznešení Římané stejné doby stoiky, poté, co přijali na řeckém východě filosofické a rétorické vzdělání. Všichni byli školení řečníci a všichni příležitostně psali o filosofii. Caesar a Brutus stejně dobře jako Cato a Cicero, ale ne jako

filosofové z povolání, nýbrž na základě vybraného mravu a ze svého *otium cum dignitate*. Odhlédnuto od toho byli mistry faktů na bitevním poli jako ve vysoké politice, a přesně totéž platí o státním kancléři Čang-ji a Su-čchin, o obávaném diplomatovi Fan-sui, který sesadil generála Pe-ki, o zákonodárci říše Čchin Wej-jangovi, Maecenatovi prvního císaře Lui-ši, a o jiných.

Kultura vážala všechny síly v přísné formě. Nyní se zbavily okovů a bezprostředně vyniká „příroda“, to znamená to kosmické. Obrat od absolutního státu k - válčícímu - společenství národů každé začínající civilizace může pro idealisty a ideology znamenat, co chce, avšak ve faktickém světě znamená přechod od vládnutí ve stylu a taktu přísné tradice k tomu *sic volo, sic judeo* neomezeného osobního režimu. Maximum symbolické, nadosobní formy spadá v jedno s vrcholem pozdních dob, v Číně kolem roku 600, v antice kolem 450, pro nás kolem roku 1700; minimum leží v antice mezi Sullou a Pompeiem a my jej dosáhneme v příštím století nebo jím možná již procházíme. Velké mezistátní boje se všude prosazují s boji vnitrostátními, revolucemi strašného druhu, ale bez výjimky - ať už to víme a chceme vědět, nebo ne - slouží vnějšně státním a vposledku čistě osobním otázkám moci; o co samy teoreticky usilují, je dějinně bezvýznamné, a nepotřebujeme vědět, pod jakými hesly propukaly čínské a arabské revoluce této epochy, nebo zda byly vedeny bez něčeho takového. Žádné nesčetné revoluce tohoto věku, které se víc a víc stávají slepými výbuchy vykořeněných velkoměstských mas, nikdy nedosáhly nebo ani nemohly dosáhnout nějakého cíle. Dějinným faktem zůstává jen urychlené odbourávání prastarých forem, jež vytváří volnou dráhu pro caesarské mocnosti.

Totéž však platí i o válkách, v nichž vojska a jejich taktika se víc a víc stávají výtvary ne už epochy, nýbrž neomezených jednotlivých vůdců, kteří dosti často objevili svého génia až pozdě a náhodou. Kolem roku 300 př. Kr. existovalo římské vojsko, od roku 100 př. Kr. existuje už jen vojsko Mariovo, Sullovo, Caesarovo a Octavianus byl svým vojskem (Caesarových veteránů) spíše veden, než by je vedl. Tím však metody vedení války, jejich prostředky a cíle nabývají zcela jiných, naturalistických, děsivých forem. Nejsou to už jako v 18. století duely v rytířských způsobech jako souboj v trianonském parku, při nichž existovala pevná pravidla, když někdo prohlásil svoje síly za vyčerpané, pravidla o tom, co platí jako nejvyšší míra sebraných bojových sil a jaké podmínky může stanovit vítěz jako kavalír. Jsou to zápasy zuřících lidí všemi prostředky, pěstmi a zuby, které se vedou až k tělesnému

zhroucení jednoho a k bezmeznému využití úspěchu druhým. První velký příklad tohoto návratu k přírodě podávají vojska revoluce a Napoleona, která namísto uměleckého manévrování s malými oddíly nasazují útok mas bez ohledu na ztráty a tím srážejí do trosek celou jemnou strategii rokoka. Nasadit na bitevní pole sílu svalů celého národa, jak se to děje použitím všeobecné branné povinnosti, je myšlenka, která byla věku Friedricha Velikého naprosto vzdálená.

A právě tak ve všech kulturách technika války jen váhavě sledovala techniku řemesla, až na počátku každé civilizace náhle přebírá vedení, bezohledně staví do svých služeb všechny mechanické možnosti a vojenskou potřebou vůbec poprvé otevírá zcela nové oblasti, tím však ve velkém rozsahu vyřazuje i osobní hrdinství rasového člověka, šlechtický étos a jemného ducha pozdní doby. Uvnitř antiky, kde podstata poliš znemožňovala masová vojska - v poměru k malosti všech antických forem, i taktických, jsou počty vojsk u Kann, Filippi a Aktia zcela obrovské - zavedla druhá tyranie mechanickou techniku ve stejně velkorysém měřítku, a to prostřednictvím Dionýsia ze Syrakús.¹⁴³ Teprve nyní jsou možná obléhání jako Rhodu (305 př. Kr.), Syrakús (213 př. Kr.), Kartága (146 př. Kr.) a Alesie (52 př. Kr.), na nichž lze zároveň poznat rostoucí význam samotné rychlosti pro antické válčení; a z téhož důvodu římská legie, jejíž vybudování je výtvozem teprve helénistické civilizace, působí proti athénským a spartským hotovostem 5. století jako stroj. Tomu odpovídá, že v „současné“ Číně se od roku 474 zpracovává železo pro sečné a bodné zbraně, od roku 450 lehká jízda podle mongolského vzoru vytlačuje těžké válečné vozy a náhle se mocně rozvíjí pevnostní boj. Základní sklon civilizovaného člověka k rychlosti, pohyblivosti a masovému účinku se konečně v západoevropsko-americkém světě spojil k panství nad přírodou a vedl k dynamickým metodám, které by ještě Friedrich Veliký prohlásil za šílené, které však v sousedství naší dopravní a průmyslové techniky mají něco zcela přirozeného. Napoleon vybavil dělostřelectvo koňmi, a tedy mu dodal rychlý pohyb, jako také masové vojsko revoluce rozpustil v systému rychle se přesunujících jednotlivých korpusů a již u Wagramu a Moskvě jejich čistě fyzikální účinek vystupňoval až ke skutečně rychlé bubnové palbě. Druhý stupeň, což je velmi příznačné, přináší americká občanská válka z let 1861-65, která i s ohledem na sílu oddílů poprvé daleko překročila velikostní uspořádání napoleonské doby, válka, v níž se poprvé pro přesun velkých mas vojáků vyzkoušela železnice, pro zpravodajskou službu elektrický telegraf, pro blokádu flotila parníků, která se měsíc držela na

volném moři, a byly vynalezeny pancéřová loď, torpédo, vrtné střelné zbraně a velmi velká děla o mimořádném dostřelu. Třetí stupeň po předešlé rusko-japonské válce vyznačuje světová válka, která postavila do svých služeb letecké a podmořské zbraně, tempo vynálezů povýšila na novou zbraň a tím dosáhla vrcholu rozsahu, ale ještě vůbec ne intenzity použitých prostředků. Vynaložení síly totiž v této době všude odpovídá i tvrdost rozhodnutí. Hned na začátku čínské periody čchan-kuo stojí úplné zničení státu Wu (472), jež by nebylo možné za rytířských mravů předchozí periody čchun-čchiu; Napoleon již v míru z Campo Formio dalece překročil konvenci 18. století a od Slavkova založil zvyk využití válečných úspěchů, pro něž neexistovaly už vůbec jiné než materiální meze. Poslední ještě možný krok provádí typ versailleského míru, který už nechce obsahovat vůbec žádný závěr, nýbrž nechává otevřenou možnost klást nové podmínky z každého nového utvoření situace. Tentýž vývoj ukazuje sled tří punských válek. Myšlenka vyhladit jednu z vedoucích velmocí z povrchu země, jak se stalo každému běžné Catonovým střízlivě míněným výrokem *Carthaginem esse delendam*, by vítězi od Zamy nepřišla na mysl a Lysandrovi, když zvítězil nad Athénami, by se přes divoké zvyklosti antické poliš tato myšlenka jevila jako rouhačství vůči všem bohům. Doba válčících států začíná pro antiku bitvou u Ipsu (301), již byla upevněna trojice východních velmocí, a římským vítězstvím u Sentina (295) nad Etrusky a Samnity, kteří na Západě vedle Kartága tvořili ještě jednu středoitalskou velmoc. Antické lpění na blízkosti a přítomnosti však potom způsobilo, že Řím, aniž by to zpozoroval, získal Pyrrhónovým dobrodružstvím italský jih, první válkou s Kartágem moře, Flaminiem keltský sever, a že v nepochopení zůstal i Hannibal, snad jediný člověk své doby, Římany nevyjímaje, který zřetelně předvídal chod vývoje. U Zamy a ne teprve u Magnesie a Pydny byly poraženy i helénistické východní mocnosti. Bylo zcela nadarmo, když se velký Scipio s opravdovou úzkostí před osudem, jemuž šla vstříc poliš obtížená úkolem světovlády, od nynějška pokoušel vyvarovat každého dobývání. Bylo nadarmo, když jeho okolí proti vůli všech kruhů prosadilo makedonskou válku, jen proto, aby mohl být východ bez rizika ponechán sám sobě. Imperialismus je tak nutný výsledek každé civilizace, že lid ho má v zádech a narazí do panské role, když se zdráhá ji hrát. Římská říše nebyla dobytá. *Orbis terrarum* se vtlačil do této formy a donutil Římany, aby jí dali jméno. To je cele antické. Zatímco čínské státy v neúprosných válkách bránily ještě poslední zbytek své samostatnosti, přistoupil od roku 146 Řím na přeměnu východní masy zemí na provincie jen proto, že už neměl jiný prostředek proti anarchii. A to také mělo za následek, že vnitřní forma Říma, poslední, která se ještě

zachovala, se pod tímto břemenem rozložila v gracchovských nepokojích. Bezpříkladné je, že konečný boj o impérium zde už vůbec neprobíhá mezi státy, nýbrž mezi stranami jednoho města; forma polis však nepřipouštěla jiné východisko. Co kdysi bylo Spartou a Athénami, se nyní nazývá stranou optimátů a populárů. V gracchovské revoluci, které roku 134 předcházela již první válka otroků, byl tajně zavražděn Scipio mladší a C. Gracchus veřejně ubit. To je první princeps a první tribun jako politické středy světa, který ztratil formu. Když městská římská masa roku 104 př. Kr. poprvé přenesla impérium nezákonným a chvatným způsobem na soukromníka - Maria -, je hlubší význam tohoto divadla srovnatelný s přijetím mytického titulu císaře Čchin roku 288 př. Kr.: na obzoru se náhle vykresluje nevyhnutelný konec epochy, caesarismus.

Dědicem tribuna (Graccha) je Marius, který jako on spojil chátu s velkým finančnictvím a roku 87 př. Kr. masově vyvraždil starou šlechtu; dědicem princepse (Scipiona) byl Sulla, který roku 82 př. Kr. svými proskripceci zničil stav velkých finančníků. Od nynějška se naplňovala poslední rozhodnutí rychle, jako v Číně od vystoupení Wang-čenga. Princeps Pompeius a tribun Caesar -tribun nikoli úřadem, ale postavením - ještě zastupují strany, ale již v Lucce spolu s Crassem si mezi sebou poprvé rozdělili svět. Když u Filippi bojovali Caesarovi dědicové proti jeho vrahům, byly to ještě jen skupiny; u Aktia to byly už jen jednotlivé osoby: tím byl i touto cestou dosažen caesarismus.

Odpovídající vývoj uvnitř arabského světa spočívá v základu nikoli tělesné polis, ale magického consensu jako formy, v níž a skrze níž se uskutečňují fakta, a oddělení politických a náboženských tendencí je vyloučeno až k tomu stupni, že i městské, měšťanské nutkání po svobodě, jehož propuknutím i zde začíná věk válčících států, se jeví v ortodoxním převleku, a proto až dosud bylo sotva povšimnuto. Je to touha uvolnit se od kalifátu, který kdysi založili Sásánovci a podle jejich vzoru Diocletian ve formě feudálního státu. Od Iustiniana a Chosru Nuširvana to spočívalo v útoku frondy, v jejímž čele vedle hlav řecké a mazdaistické církve stála persko-mazdaistická šlechta především z Iráku, řecká především z Malé Asie a podle obou náboženství rozštěpená arménská vysoká šlechta. V 7. století již téměř dosažený absolutismus se potom náhle zhroutil pod útokem islámu, který byl ve svých politických počátcích přísně aristokratický. Neboť sledováno z této strany málo početné arabské rody, které měly všude v rukou vedení, v dobytých zemích velmi brzy vytvářejí novou vysokou šlechtu silné rasy a obrovského sebevědomí, která islámskou dynastii stlačila na úroveň

„současné“ anglické. Občanská válka mezi Othmanem a Alim (656-61 př. Kr.) je výrazem pravé frondy a pohybuje se výlučně kolem zájmů dvou čeledí a jejich stoupenců. Islámští toryové a whigové 8. století jako angličtí století 18. dělají sami velkou politiku a jejich koterie a rodinné odnože jsou pro dějiny té doby důležitější než všechny události ve vládnoucím domě Ummajovců (661-750).

Avšak s pádem této jaré a osvícené dynastie, která sídlila v Damašku, tedy v západoaramejské - a monofyzitské - Sýrii, se přirozené těžiště arabské kultury stává opět pozorovatelným: východoaramejská oblast, kdysi opěrný bod Sásánovců, nyní Abbásovců, oblast, která - lhostejno, zda je perského nebo arabského vzdělání, mazdaistického, nestoriánského či islámského náboženství - vyjadřuje vždy jednu a tutéž velkou linii vývoje a vždy zůstala vzorem pro Sýrii i pro Byzanc. Z Kufy vychází vývoj, který vede k zániku Ummajovců a jejich ancien régime, a - což ve svém dosahu ještě dosud nebylo nikdy poznáno - má charakter sociální revoluce zaměřené proti prastavům a vznešené tradici vůbec. Začíná mezi Mavalii, malým měšťanstvem na východě, a s neúprosným nepřátelstvím se obrací proti arabství, ne pokud bylo obhájcem islámu, nýbrž pokud bylo novou šlechtou. Právě obrácení Mavaliové, téměř všichni dřívější mazdaisté, brali islám vážněji než sami Arabové, kteří kromě toho ještě zastupovali stavovský ideál. Již v Aliho vojsku se oddělili zcela demokratičtí a puritánští charidšité. V jejich kruzích se nyní poprvé objevuje spojení fanatického sektářství a jakobínství. Zde tehdy vznikl nejen šíitský směr, nýbrž i nejranější náběh ke komunistické churrámiji, kterou lze svést až k Mazdakovi a která později vyvolala obrovské povstání pod Babakem. Abbásovci nebyli povstalcům v Kufě vůbec vítání a vděčili jen své velké diplomatické obratnosti za to, že byli vůbec připuštěni jako důstojníci a nakonec - téměř jako Napoleon - mohli převzít dědictví revoluce rozšířené přes celý východ. Po vítězství vybudovali Bagdád, nově vzniklý Ktésifón a památník porážky feudálního arabství; a toto první světové město mladé civilizace bude v letech 800-1050 jevištěm událostí, které povedou od napoleonismu k caesarismu, od kalifátu k sultanátu, neboť to je v Bagdádu jako v Byzanci magický typ moci bez formy, která je nakonec i zde jediná možná.

Udělejte si tedy jasno, že demokracie i v arabském světě je stavovský ideál, a sice městských lidí a výraz jejich touhy po osvobození od starých vazeb země, ať už je to poušť nebo orná půda. To Ne vůči tradici kalifů se halí do velmi mnoha forem a může zcela postrádat volnomyšlenkářství a ústavu v našem smyslu. Magický duch a magické peníze jsou

„svobodné“ jiným způsobem. Byzantské mnišství je liberální až ke vzpouře, a to nejen proti dvoru a šlechtě, ale i proti silám vysokého duchovenstva, které se vytvořily již před níkajským koncilem, podobně jako gotická hierarchie. Consensus pravověrných, „lid“ v nejopovázlivějším smyslu, je od Boha - Rousseau by řekl od přírody - stejně chtěný a osvobozený od všech mocí krve. Slavná scéna, v níž opat Theodor ze Studionu vypovídal poslušnost císaři Lvu V. (813), má význam útoku na Bastillu v magických formách. Brzy nato začíná povstání velmi zbožných a v sociálních věcech zcela radikálních paulikiánů, kteří si na druhé straně Tauru zřídili vlastní stát, vydrancovali Malou Asii, císařskou hotovost poráželi jednu po druhé a mohli být podrobeni teprve roku 874. Tomu odpovídá komunisticko-náboženské hnutí churramíja východně od Tigridu až po Merw, jehož vůdce Babak podlehl teprve po dvacetiletém boji (817-837), a hnutí karnatů na západě (890-904), jejichž vazby sahaly od Arábie do všech syrských měst a rozšířily vzpouru až k perskému pobřeží. Vedle toho však existovaly zcela jiné převleky politického boje stran. Jestliže slyšíme, že byzantská armáda byla nepřátelská vůči obrazům, a proti vojenské straně tedy stála strana mnišská, přátelská k obrazům, pak se tato vášeň ve století obrazoborectví (740-840) náhle jeví ve zcela novém světle a pochopíme, že konec krize (843), definitivní porážka nepřátel obrazů a zároveň svobodně církevní mnišské politiky, měly význam restaurace ve smyslu roku 1815. A konečně do této doby spadá strašlivé povstání otroků v Iráku, ústřední oblasti Abbásovců, jež vrhá náhlé světlo na celou řadu jiných sociálních otřesů, o nichž v zemi běžní historici nic nevyprávějí. Ali, Spartakus islámu, roku 869 jižně od Bagdádu založil se zběhlými masami skutečný černošský stát, vystavěl si rezidenci Muchtaru a svou moc rozšířil hluboko do Arábie a Persie, kde se s ním spojovaly celé kmeny. Roku 871 byla dobytá, vyvražděna a vypálena Basra, první přístavní město islámského světa s bezmála milionem obyvatel; tento otrocký stát byl zničen teprve roku 883.

Tak se pomalu vykotlávala sásánovsko-byzantská státní forma a na místo prastarých tradic vysokého úřednictva a dvorské šlechty nastupuje bez předsudků zcela osobní moc náhodných vloh: sultanát. Neboť to je specificky arabská forma, která se objevuje současně v Byzanci a Bagdádu a postupuje od napoleonských počátků kolem roku 800 až k úplnému caesarismu seldžuckých Turků od roku 1050. Tato forma je čistě magická; patří jen této kultuře a nelze jí porozumět bez hlubších předpokladů její duše. Kalifát, souhrn politického, abychom neřekli kosmického taktu a stylu, není zrušen, neboť kalif je svatý jako consensem

povoláných uznaný zástupce Boží; odňala se mu však veškerá moc, která je spojena s pojmem caesarismu, přesně jako Pompeius a Augustus fakticky a Sulla a Caesar i podle jména abstrahovali tuto moc ze všech starých ústavních forem Říma. Nakonec zůstává kalifovi právě tolik moci jako senátu a comitiím třeba za Tiberia. Celá plnost vysoké zformovanosti v právu, kroji a mravu byla kdysi symbolem. Nyní se stala kostýmem, a to kostýmem čistě faktického režimu bez formy.

Tak vedle Michala III. (842-67) stojí Bardas, vedle Konstantina VII. (912-59) Romanos, jmenovaný spolucísařem.¹⁵⁶ Roku 867 dřívější stájník Basileios, napoleonský zjev, sesazuje Bardase a zakládá arménskou dynastii po meči (až 1081), v níž místo císaře vládli většinou generálové, násilníci jako Romanos, Nikefóros a Bardas Fókas. Největší mezi nimi je Jan Cimiskes (969-976), arménský Kjur Zan. V Bagdádu hráli roli Arménů Turci. Jednomu z jejich vůdců roku 842 poprvé kalif Al Walik propůjčil titul sultána. Od roku 862 turečtí pretoriáni vykonávali poručenství nad panovníkem a roku 945 Achmed, zakladatel sultánské dynastie Bujidů omezil abbásovského kalifa ve vši formě na duchovní hodnost. Od té doby se v obou světových městech pozvedá bezohledný boj mocných provinčních rodů o nejvyšší moc. Jestliže na křesťanské straně vystupuje především Basileios II. proti velkým vlastníkům latifundií, nemá to ani v nejmenším význam sociálního zákonodárství. Je to akt obrany momentálního mocnáře proti možným dědicům, a proto je nejbliže spřízněný s proskripcemi Sully a triumvirů. Dukům, Fókům a Sklerům patřila půlka Malé Asie; kancléř Basileios, který svým bájným majetkem mohl zaplatit celou armádu, byl už dávno srovnáván s Crassem. Vlastní císařství však začíná teprve seldžuckými Turky. Jejich vůdce Togrulbek roku 1043 dobyl Irák, roku 1049 Arménii a roku 1055 donutil kalifa, aby mu předal dědičný sultanát. Jeho syn Arp Aslan dobyl Sýrii a roku 1071 bitvou u Mantzikertu východní Malou Asii. Zbytek Byzance od té doby ztratil veškerý význam pro další osud turecko-arabského impéria.

A tento věk je to, co se v Egyptě skrývá pod jménem doba Hyksósů. Mezi 12. a 18. dynastií leží dvě staletí, jež začínají zhroucením ancien régime, který dospěl k svému vrcholu za Sesostrida III., a na jejichž konci stojí císařská doba Nové říše. Již počítání dynastií dává poznat nějakou katastrofu. V seznamech králů se objevují těsně po sobě a vedle sebe jména uzurpátorů nejtemnějšího původu, generálů, lidí s podivnými tituly, kteří mnohdy vládli jen několik dnů. Egypt se rozpadá na množství efemerních národů a oblastních panství. Hned s prvním králem 13. dynastie se přerušují údaje o výšce Nilu v Semne, s jeho následníkem pak

listiny v Kahunu. Je to doba, z níž Leidenský papyrus načrtává obraz velké sociální revoluce. Po pádu vlády a vítězství masy následují povstání ve vojsku a vzestup ctižádostivých vojáků. Zde se, zhruba od roku 1680, vynořuje jméno „zlořečenců“, Hyksósů, jímž historikové Nové říše, kteří už nechápali nebo nechtěli chápat smysl epochy, kryli potupu těchto let. Tito Hyksósové zcela bezpochyby hráli roli Arménů v Byzanci a nejiný by byl osud Kimbrů a Teutonů, kdyby zvítězili nad Mariem a jeho legiemi doplňovanými z velkoměstské spodiny, jež svými stále se obnovujícími masami plnily vojska triumvirů a nakonec by snad na jejich místo dosadily své vůdce. Čeho se tehdy cizinci mohli odvážit, ukazuje příklad Jugurthy. Je zcela lhostejné, jakého původu a složení příslušníci této masy byli, zda to byli tělesní strážci, vzbouření otroci, jakobíni nebo zcela cizí kmeny. Záleží na tom, čím byli pro egyptský svět po celé jedno století. Ve východní deltě nakonec založili stát a vystavěli rezidenci, Auaris. Jeden z jejich vůdců Chian, který si místo titulu faraóna dal zcela revoluční označení „uchvatitel zemí“ a „kníže mladého mužstva“ - právě tak revoluční jako „consul sine collega“ a „dictator perpetuus“ v císařské době - asi muž jako Jan Cimiskes, vládl nad celým Egyptem a donesl své jméno až na Krétu a k Eufratu. Po něm však začíná boj všech županů o impérium a z něj s Amósisem vychází jako vítěz thébská dynastie.

Pro nás začal věk válčících států Napoleonem a násilností jeho opatření. V jeho hlavě se poprvé stala účinnou myšlenka vojenské a zároveň lidové světovlády, něco zcela jiného než říše Karla V. a anglická koloniální říše ještě v jeho době. Jestliže 19. století bylo chudé na velké války - a revoluce - a nejtěžší krize překonávalo diplomaticky na kongresech, pak to spočívá právě na ustavičné, tak obrovské připravenosti k válce, že strach před následky v poslední hodině vždy znovu vedl k ujednání definitivního rozhodnutí a k nahrazení války politickými šachovými tahy. Toto století je totiž stoletím stálých obrovských vojsk a všeobecné branné povinnosti. Jsme ještě příliš blízko, abychom pocítili hrůzu tohoto pohledu a bezpříkladnost uvnitř celých světových dějin. Od Napoleona jsou neustále připraveny na pochod statisíce, nakonec miliony, v přístavech leží mocné flotily, jež se každých deset let obnovují. Je to válka bez války, válka v předstihování se výzbrojí a úderností, válka čísel, tempa, techniky, a diplomaté nevyjednávají od dvora ke dvoru, nýbrž od hlavního štábu k hlavnímu štábu. Čím déle je oddalováno vybití, tím strašnější jsou prostředky, tím nesnesitelněji roste napětí. To je faustovská, dynamická forma válčících států ve svém prvním století, ale končí s vybitím světové války. Vypětím těchto čtyř let je totiž v této formě

překonán skrz naskrz revoluční princip všeobecné branné povinnosti, vycházející z francouzské revoluce, a to taktickými prostředky, které se z něj vyvinuly. Namísto stálých vojsk nastupují postupně profesionální vojska dobrovolných a válkou nadšených vojáků, na místo milionů opět nastoupí statisíce, ale právě tím se toto druhé století skutečně stane stoletím válčících států. Pouhá existence těchto vojsk není žádná náhrada války. Jsou tu pro válku a chtějí ji. Ve dvou generacích ji budou mít, jejich vůle je silnější než vůle všech, kteří potřebují klid. V těchto válkách o dědictví celého světa se budou nasazovat kontinenty, budou je vyhlašovat Čína, Jižní Afrika, Rusko, islám, budou proti sobě používat nové techniky a taktiky. Velká centra světových měst budou podle libosti disponovat menšími státy, jejich oblastí, jejich hospodářstvím a lidmi; to všechno je už jen provincie, objekt, prostředek k cíli; jeho osud nemá význam pro chod velkých věcí. V pár letech jsme se naučili tomu, že si sotva ještě všímáme událostí, které před válkou nechávaly svět ustrnout. Kdo dnes vážně myslí na miliony, které hynou v Rusku?

Že mezi těmito katastrofami plnými krve a hrůz stále znovu zaznívá volání po usmíření národů a míru na Zemi, je jako pozadí a ozvěna velkolepého dění nutné v tom stupni, že to musíme předpokládat i tam, kde se o tom nic netraduje, jako v Egyptě doby Hyksósů, v Bagdádu a Byzanci. Toto přání můžeme oceňovat, jak chceme, ale měli bychom mít odvahu vidět věci, jak jsou. To vyznačuje člověka rasy, jehož pobýváním jediné existují dějiny. Život je tvrdý, má-li být veliký. Nechává jen volbu mezi vítězstvím a porážkou, ne mezi válkou a mírem, a oběti vítězství patří k vítězství. Neboť to není nic než literatura, psaná, myšlená, žitá literatura, co si zde znepokojivě a horlivě vykračuje vedle událostí. Jsou to pouhé pravdy, které se ztrácejí v tlaku faktů. Dějiny si nikdy neodpočinuly od toho, aby braly na vědomí takové návrhy. V čínském světě se již roku 535 př. Kr. Čchiang-sui pokoušel založit mírovou ligu. V době válčících států se proti imperialismu (lienheng) především v jižních zemích u Jang-c'-ťiang staví idea spolku národů (hohcung). Byla od počátku odsouzena k zániku jako všechno poloviční, co vstupuje do cesty celku, a zmizela již s konečným vítězstvím severu. Obě se však obracely proti antipolitickému vkusu taoistů, kteří si v těchto strašných staletích předsevzali duchovní sebevyzbrojení a tím se degradovali na pouhý materiál, který byl spotřebován ve velkých rozhodnutích druhých a pro druhé, I římská politika, jakkoli je jinak myšlení dopředu vzdálené antickému duchu, se ještě jednou pokusila přivést svět k systému stejně uspořádaných mocností, jež měly učinit další války bezúčelnými: tehdy, jako

po Hannibalově porážce, pohrdlo přivtělením východu. Výsledek byl tak bezútěšný, že strana Scipiona mladšího přešla k rozhodnému imperialismu, aby skoncovala s chaosem, ačkoli její vůdce jasným pohledem předvídal osud svého města, jež mělo v nejvyšším stupni antickou neschopnost něco organizovat. Avšak cesta od Alexandra k Caesarovi je jednoznačná a nevyhnutelná a nejsilnější národ každé kultury jí musel jít, ať už to chtěl a věděl, nebo ne.

Před tvrdostí těchto faktů není žádné útočiště. Mírová konference v Haagu roku 1907 byla předeheurou k světové válce, mírová konference ve Washingtonu roku 1921 bude předeheurou k nové válce. Dějiny této doby už nejsou duchaplnou hrou v dobrých formách o méně či více, z čehož se člověk kdykoli může stáhnout. Vydržet nebo zaniknout - nic třetího neexistuje. Jediná morálka, kterou nám dnes dovoluje logika věcí, je morálka horolezce na příkrém horském hřbetě. Okamžik slabosti a všechno je u konce. Avšak veškerá „filosofie“ dnes není nic než vnitřní abdikace, poddanost a zbabělá naděje, že prostřednictvím mystiky vyklouzne faktům. V římské době nebyla nic jiného. Tacitus vypráví, jak se proslulý Musonius Rufus přednáškami o dobru míru a o zlu války pokoušel působit na legie, které roku 70 stály před branami Říma, a jak sotva unikl jejich ránám. Vojevůdce Avidius Cassius nazval císaře Marka Aurelia filosofickou starou babou.

Co zůstalo zachováno národům 20. století na staré a velké tradici, na historické zformovanosti, na zkušenosti, která pronikla do krve, se tím povznáší k moci, která nemá obdoby. Tvůrčí pieta nebo, abychom to pojali hlouběji, prastarý takt ze vzdálené rané doby, který dále tvořivě působí ve chtění, pro nás lpí jen na formách, které jsou starší než Napoleon a revoluce, které jsou vyrostlé a ne vyprojektované. Každý i tak skromný zbytek toho, který se zachová v pobývání nějaké uzavřené menšiny, brzy stoupne k nezměrným hodnotám a přinese dějinné účinky, které v tom okamžiku ještě nikdo nepovažuje za možné. Tradice staré monarchie, staré šlechty, staré vznešené společnosti, pokud jsou ještě dost zdravé, aby od sebe držely na distanc politiku jako obchod nebo kvůli abstrakci, pokud mají čest, odříkání, disciplínu, pravý cit velkého poslání, tedy rasové vlastnosti, pěstění, smysl pro povinnost a oběť, mohou se stát ústředním bodem, kolem něhož se semkne proud pobývání celého národa, dá mu přetrvat tuto dobu a dosáhnout břehů budoucnosti. Být v stavu je všechno. Jedná se o nejtěžší dobu, jakou znají dějiny vyšší kultury. Poslední rasa ve formě, poslední živá tradice, poslední vůdce, který má obojí za sebou, projdou cílem jako vítězové.